Journal Website

Article history:
Received 28 April 2026
Revised 25 August 2026
Accepted 01 September 2026
Published online 11 September 2026

Journal of Social-Political Studies of Iran's Culture and History

Volume 5, Issue 2, pp 1-18

Sociological Analysis of the Phenomenon of Murder in Golestan Province: A Case Study of Male Prisoners in Gorgan

Dariush. Gharanjik[1], Rahmatullah. Amirahmadi[2*], Marjan. Nouri[2], Shahrzad. Bazrafshan[2]

[1] PhD Student, Department of Sociology, Az.C., Islamic Azad University, Azadshahr, Iran
[2] Department of Sociology, Az.C., Islamic Azad University, Azadshahr, Iran

*** Corresponding author email address**: amirahmadi569@iau.ac.ir

A r t i c l e I n f o

Article type:
Original Research

How to cite this article:
Gharanjik, D., Amirahmadi, R., Nouri, M., & Bazrafshan, S. (2026). Sociological Analysis of the Phenomenon of Murder in Golestan Province: A Case Study of Male Prisoners in Gorgan. *Journal of Social-Political Studies of Iran's Culture and History*, *5*(2), 1-18.

© 2026 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

A B S T R A C T

This study aimed to sociologically investigate the factors underlying murder among male prisoners in Gorgan and to explain how psychological, familial, socio-cultural, and economic factors interact in the development of lethal violent behavior. This qualitative study employed an empirical phenomenological design based on Moustakas' strategy. The study population consisted of male prisoners convicted of murder or attempted murder in Gorgan in 1404. Participants were recruited through purposive sampling, and data collection continued until theoretical saturation, which was achieved after 20 interviews. Data were collected through 30–45-minute semi-structured interviews and analyzed using Moustakas' phenomenological procedure, integrating Husserlian principles and Colaizzi's phenomenological approach. Research notes, repeated analysis of selected interviews, participant verification, and expert consultation were applied to enhance credibility and consistency. MAXQDA software was used to facilitate qualitative data analysis. The analysis generated 20 subcategories grouped into four overarching categories: psychological, familial, socio-cultural, and economic factors. The analytical findings indicated that murder was not attributable to a single determinant but emerged through the cumulative interaction of uncontrolled anger, chronic frustration, dysfunctional cognitive beliefs, untreated emotional problems, and poor conflict-resolution skills. These vulnerabilities were reinforced by chronic family conflict, lack of emotional support, harsh parenting patterns, and family disruption. At the socio-cultural level, normalization of violence, normative expectations concerning masculinity, honor and reputation, social rejection, perceived injustice, and exposure to criminal subcultures further legitimized violent responses. Economic pressures—including chronic poverty, unemployment, job insecurity, indebtedness, perceived economic inequality, and involvement in informal or high-risk occupations—intensified psychological strain and reduced adaptive decision-making capacity, thereby increasing vulnerability to lethal violence. Murder among the studied prisoners appears to result from a progressive, multilevel interaction between individual vulnerabilities and adverse family, cultural, social, and economic structures. Accordingly, prevention should integrate emotion-regulation and conflict-management interventions with family support, cultural efforts to delegitimize violence, enhanced social inclusion, and policies addressing economic and employment insecurity.

Keywords: *Murder, sociology of crime, violence, family factors, socio-cultural factors, economic factors, phenomenology.*

EXTENDED ABSTRACT

Homicide is among the most severe forms of violent crime and represents a multidimensional social problem with profound consequences for individuals, families, and communities. From a sociological perspective, homicide cannot be reduced to an isolated individual act because it emerges within a network of psychological, familial, cultural, social, and economic conditions that shape both the likelihood and form of violent behavior. Previous research has emphasized the role of developmental and criminological processes in understanding violent offending and has shown that murder may be associated with accumulated frustration, weak social controls, dysfunctional family environments, cultural normalization of violence, and structural disadvantage (Badami et al., 2023; Mahdavi & Bagheri, 2021). International evidence has likewise demonstrated that homicide constitutes a major global social concern and that its distribution is affected by broader social and structural environments (Lassalle, 2021; United Nations Office on & Crime, 2019). In Iran, research has indicated that socioeconomic indicators, employment conditions, educational attainment, gender relations, and patterns of social development are associated with variations in homicide and other violent behaviors (Ahmadi, 2022; Ahmadi et al., 2019). Research conducted in different settings has further shown that economic deprivation, social exclusion, inequality, weakened social cohesion, and exposure to violent subcultures may intensify the risk of lethal violence (Buggs et al., 2023; Gazilas, 2024). Accordingly, a comprehensive sociological analysis of homicide requires attention not only to the offender's immediate psychological state but also to the family, neighborhood, cultural norms, and economic pressures within which violent behavior develops.

The present study aimed to sociologically analyze the phenomenon of homicide in Golestan Province through a case study of male prisoners in Gorgan and to identify the principal psychological, familial, socio-cultural, and economic factors involved in the formation of homicidal behavior. The study was designed in response to the need for a context-sensitive understanding of homicide based on offenders' lived experiences rather than relying exclusively on statistical or survey-based explanations. Previous studies in Iran have reported that homicide is associated with variables such as unemployment, low educational attainment, economic pressures, social inequality, and gender-related social conditions (Badami et al., 2023; Shakeri Hosseinabad & Nasrollahi, 2024), while other research has highlighted the role of family conflict, cultural expectations, honor-related pressures, and involvement in violent or deviant social networks (AlQahtani et al., 2023; Mafi et al., 2022). Studies of tribal, retaliatory, and honor-related killings have similarly shown that collective identities, informal norms, social reputation, revenge, and culturally embedded expectations can play an important role in violent escalation (Delavar & Kouhzadian, 2019; Gomshadzahi, 2018; Heidari, 2017; Zarei & Ahmadi Mousavi, 2015). Against this background, the study sought to move beyond single-factor explanations and examine homicide as a cumulative and interactive process in which personal vulnerabilities are reinforced by family dysfunction, social norms, cultural expectations, and economic insecurity. The central research question therefore concerned the sociological factors underlying homicide among male prisoners in Gorgan and the manner in which these factors can be conceptually organized into an explanatory framework.

The study employed a qualitative research design based on empirical phenomenology and used Moustakas' phenomenological strategy to explore the lived experiences of male prisoners who had committed murder or attempted murder in Gorgan in 1404. The study population consisted of all eligible male prisoners in this group, and purposive sampling was used to recruit participants who could provide information-rich accounts relevant to the research objective. Data collection continued until theoretical

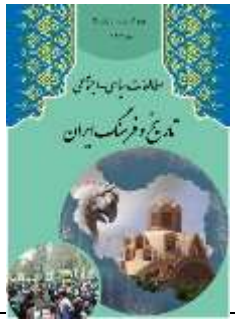
saturation was achieved, which occurred after 20 interviews. Semi-structured interviews were used as the principal data collection instrument, and each interview lasted approximately 30 to 45 minutes. Interviews began with general conversation intended to establish rapport and were followed by a broad central question concerning participants' concerns and experiences related to the sociological dimensions of their offending. Participation was voluntary, and unwillingness to continue constituted the exclusion criterion. The analytical procedure drew on Moustakas' phenomenological method and incorporated elements of Husserlian phenomenology and Colaizzi's analytic approach. The process included identification of the phenomenon, epoche or suspension of the researcher's prior assumptions, identification of participants, in-depth interviewing, reduction and organization of meaningful statements, descriptive and structural elaboration of experiences, and integration of codes into the essence of the lived experience. MAXQDA was used to assist data organization and analysis. Credibility was strengthened through systematic research notes, repeated examination of previously analyzed interviews, follow-up contact with selected participants to verify interpretations, and consultation with academic experts during question design and category development.

Qualitative analysis resulted in the identification of 20 subcategories that were organized into four major categories: psychological, familial, socio-cultural, and economic factors. The psychological category included inability to control anger and impulsivity, prolonged experiences of frustration, humiliation and psychological pressure, dysfunctional cognitive beliefs and justification of violence, untreated emotional and psychological disturbances, and weak problem-solving and conflict-resolution skills. Participants frequently described homicide as occurring in moments of intense emotional arousal rather than as the product of careful deliberation, suggesting an interaction between accumulated psychological strain and immediate situational triggers. The familial category included chronic family violence and conflict, lack of emotional support and insecure attachment, unhealthy parenting patterns and learned violence, family disruption caused by divorce, death or parental addiction, and honor-related or reputational pressures. These findings are consistent with evidence emphasizing the psychological and social dimensions of violent offending (Hosseini et al., 2021) and with studies showing that honor-related expectations and family-based normative pressures can intensify violent responses (AlQahtani et al., 2023). The socio-cultural category comprised normalization of violence in the social environment, normative pressures associated with masculinity, honor and reputation, cultural deprivation and weak training in social skills, social rejection, labeling and perceived injustice, and exposure to criminal subcultures and peer groups. The economic category included chronic poverty, unemployment and job insecurity, debt and severe financial obligations, perceived economic inequality, and dependence on informal or high-risk employment. These findings parallel research linking economic conditions and homicide (Ahmadi, 2022; Gazilas, 2024) and support the broader view that lethal violence is embedded in interacting social and structural conditions rather than being attributable to a single isolated cause.

The findings indicate that homicide among the participants was best understood as the outcome of an accumulative, multilevel process in which individual vulnerabilities were progressively reinforced by adverse family experiences, violent cultural norms, social exclusion, and economic pressure. At the psychological level, uncontrolled anger, chronic frustration, and cognitive justification of violence appeared to reduce participants' capacity for nonviolent decision-making, while insufficient access to adaptive coping and conflict-resolution skills further narrowed their perceived behavioral alternatives. At the family level, repeated exposure to conflict and coercion normalized violence as an acceptable

mechanism for exercising authority and resolving disputes, while emotional neglect and family instability weakened informal social control. At the socio-cultural level, masculine expectations, honor-based pressures, peer influence, and the normalization of aggressive behavior created environments in which violent reactions could be interpreted as legitimate or necessary. Similar patterns have been observed in studies of honor killings, tribal conflict, retaliatory violence, and serial homicide, all of which underline the importance of learned cultural scripts and social context (AlQahtani et al., 2023; Arjmandi & Norouzi, 2010; Azadbakht, 2023; Yaksic, 2024). Economically, unemployment, indebtedness, insecure livelihoods, and perceived inequality intensified frustration and weakened social integration. These patterns are consistent with research linking economic strain and social disorganization to violent outcomes (Dayan, 2019; Malik, 2016; Sadia & Anila, 2022). They can also be interpreted through sociological theories emphasizing strain, weakened social regulation, relative deprivation, and reduced legitimate opportunities (Franzese, 2015; Gholami, 2019; Rahiminejad, 2022; Ritzer, 2022). The study therefore supports an integrated explanation in which homicide emerges through the convergence of personal, relational, cultural, and structural pressures.

The study concludes that homicide among the male prisoners examined in Gorgan is a multidimensional social phenomenon produced by the interaction of psychological, familial, socio-cultural, and economic factors rather than by a single determining cause. Uncontrolled anger, cumulative frustration, dysfunctional beliefs, emotional problems, and inadequate conflict-resolution skills operate within family environments characterized by violence, weak emotional support, coercive parenting, and instability. These vulnerabilities are further reinforced by social contexts in which violence may be normalized, masculinity and honor may be associated with aggressive reactions, and feelings of rejection, labeling, and injustice may intensify resentment. At the same time, poverty, unemployment, debt, job insecurity, economic inequality, and involvement in informal or risky occupations create structural pressures that can reduce perceived alternatives and increase vulnerability to violent escalation. The findings therefore suggest that effective homicide prevention cannot be limited to criminal punishment or situational control. Preventive policies should simultaneously strengthen emotional regulation and problem-solving skills, expand accessible mental health and social support services, improve family functioning, address harmful cultural norms that legitimize violence, enhance social inclusion, and reduce economic insecurity. Community-based education in nonviolent conflict resolution, targeted support for high-risk families, employment and livelihood interventions, and early identification of individuals exposed to cumulative social and psychological pressures may be particularly important. Overall, homicide prevention should be approached as a coordinated social policy issue requiring interventions at the individual, family, community, cultural, and structural levels.

مطالعات سیاسی–اجتماعی تاریخ و فرهنگ ایران

دوره ۵، شماره ۲، صفحه ۱۸-۱

وبسایت مجله

تاریخچه مقاله
دریافت شده در تاریخ ۸ اردیبهشت ۱۴۰۵
اصلاح شده در تاریخ ۳ شهریور ۱۴۰۵
پذیرفته شده در تاریخ ۱۰ شهریور ۱۴۰۵
منتشر شده در تاریخ ۲۰ شهریور ۱۴۰۵

واکاوی جامعه‌شناختی پدیده قتل در استان گلستان: مطالعه موردی زندانیان مرد گرگان

داریوش قرنجیک[۱]، رحمت‌الله امیراحمدی[۲*]، مرجان نوری[۲]، شهرزاد بذرافشان[۲]

۱. دانشجوی دکتری، گروه جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران
۲. گروه جامعه‌شناسی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران

[*]ایمیل نویسنده مسئول: amirahmadi569@iau.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله
پژوهشی اصیل

نحوه استناد به این مقاله:
قرنجیک، داریوش.، امیراحمدی، رحمت‌الله.، نوری، مرجان.، و بذرافشان، شهرزاد. (۱۴۰۵). واکاوی جامعه‌شناختی پدیده قتل در استان گلستان: مطالعه موردی زندانیان مرد گرگان. *مطالعات سیاسی-اجتماعی تاریخ و فرهنگ ایران*، ۵(۲)، ۱۸-۱.

© ۱۴۰۵ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

چکیده

هدف پژوهش حاضر، واکاوی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری پدیده قتل در میان زندانیان مرد شهرستان گرگان و تبیین چگونگی تعامل عوامل روانی، خانوادگی، اجتماعی ـ فرهنگی و اقتصادی در بروز رفتار خشونت‌آمیز منجر به قتل بود. این پژوهش با رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی تجربی با استفاده از راهبرد موستاکاس انجام شد. جامعه پژوهش شامل زندانیان مرد مرتکب قتل یا اقدام به قتل در شهرستان گرگان در سال ۱۴۰۴ بود که با نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و گردآوری داده‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت؛ اشباع پس از ۲۰ مصاحبه حاصل شد. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته ۳۰ تا ۴۵ دقیقه‌ای گردآوری و براساس تلفیقی از رویکرد هوسرل، پدیدارشناسی کالیزی و مراحل تحلیلی موستاکاس تحلیل شدند. برای افزایش اعتبار یافته‌ها از یادداشت‌های پژوهشی، تحلیل مجدد مصاحبه‌ها، بازبینی مشارکت‌کنندگان و نظر متخصصان استفاده شد و تحلیل داده‌ها با کمک نرم‌افزار MAXQDA صورت گرفت. تحلیل داده‌ها به استخراج ۲۰ مقوله فرعی در قالب چهار مقوله اصلی روانی، خانوادگی، اجتماعی ـ فرهنگی و اقتصادی منجر شد. یافته‌های تحلیلی نشان داد قتل عمدتاً حاصل یک عامل منفرد نیست، بلکه از تعامل انباشتی خشم مهارنشده، ناکامی‌های مزمن، تحریف‌های شناختی، اختلالات هیجانی درمان‌نشده و ضعف مهارت حل تعارض با تجربه خشونت خانوادگی، فقدان حمایت عاطفی و الگوهای تربیتی خشن شکل می‌گیرد. این وضعیت تحت تأثیر عادی‌سازی اجتماعی خشونت، هنجارهای مرتبط با مردانگی، غیرت و آبرو، طرد و احساس بی‌عدالتی اجتماعی و تأثیر خرده‌فرهنگ‌های مجرمانه تشدید می‌شود. فقر مزمن، بیکاری، ناامنی شغلی، بدهکاری، نابرابری اقتصادی و اشتغال در فعالیت‌های غیررسمی یا پرخطر نیز با افزایش فشار روانی و کاهش ظرفیت تصمیم‌گیری سازگارانه، زمینه وقوع خشونت مرگبار را تقویت می‌کنند. پدیده قتل در میان زندانیان مورد مطالعه، پیامد برهم‌کنش چندسطحی و تدریجی عوامل فردی و ساختاری است؛ بنابراین، پیشگیری مؤثر از آن نیازمند مداخلات هم‌زمان در تنظیم هیجان و حل تعارض، تقویت کارکرد حمایتی خانواده، کاهش مشروعیت فرهنگی خشونت، ارتقای عدالت اجتماعی و کاهش ناامنی‌های اقتصادی و شغلی است.

کلیدواژگان: *قتل، جامعه‌شناسی جرم، خشونت، عوامل خانوادگی، عوامل اجتماعی ـ فرهنگی، عوامل اقتصادی، پدیدارشناسی.*

مقدمه

بزه‌کاری پدیده‌ای است که در طول تاریخ زندگی بشر، جنبه‌های فردی و اجتماعی زندگی بشر را تحت تأثیر قرار داده است. به‌همین‌دلیل، پیشگیری از وقوع جرم همواره مورد توجه جوامع مختلف بوده و برای رسیدن به این هدف از رویکردهای گوناگونی استفاده شده است. شکست رویکردهای کیفری و موقعیتی در پیشگیری از جرم و تلاش جامعه‌شناسان، جرم‌شناسان و روان‌شناسان برای درک بهتر زمینه‌های جرم، رویکرد جدید «پیشگیری رشدمحور» را در کانون توجه پژوهش‌ها و اقدامات پیشگیرانه سازمان‌ها قرار داد (Mahdavi & Bagheri, 2021). خشونت، قتل عمد و آدمکشی، شدیدترین نوع از جرایمی است که همواره یکی از بزرگ‌ترین معضلات جوامع بشری است. در میان جرایم فوق‌الذکر، جرم قتل چه در گذشته و چه امروز یکی از مهم‌ترین آسیب‌های اجتماعی در جامعه ایران بوده و هست. قتل عمد خسارات جبران‌ناپذیری به خانواده و درنتیجه جامعه ایران وارد کرده است. خشونت و قتل عمدی و تعرض به جان افراد از جمله پدیده‌های مجرمانه اجتماعی است که در آن تردیدی وجود ندارد. شاید مهم‌ترین ویژگی که باعث تشخیص و اتفاق‌نظر همگان در این امر شده، بدیهی و عینی‌بودن آن باشد؛ بدین معنا که در تشخیص مسائل اجتماعی در هر جامعه‌ای به دو ویژگی عمق و سطحی‌نگری توجه می‌شود (Badami et al., 2023).

همچنین قتل به‌عنوان خشن‌ترین نوع جنایت که طی آن جان یک نفر به‌دست دیگری عمداً از بین می‌رود (United Nations Office on & Crime, 2019)، یکی از مسائل مهم اجتماعی در جوامع مختلف است. براساس گزارش دفتر مبارزه با مواد مخدر و جرایم سازمان ملل متحد، سالانه بیش از ۴۶۴۰۰۰ قتل عمدی در سراسر جهان رخ می‌دهد و هزاران نفر به‌طور عمدی توسط دیگران کشته می‌شوند. اگرچه نهادهای معتبر بین‌المللی براساس تعریف قتل به‌عنوان قتل عمد دیگران، هرساله آمار این جنایت خشن را اعلام می‌کنند، اما به‌نظر می‌رسد آمار واقعی قتل چندبرابر آمار اعلام‌شده رسمی باشد؛ زیرا مواردی مانند سقط جنین، کمک به خودکشی، قتل با رضایت قربانی (به‌ویژه افراد مسن و بیمار)، نوزادکشی، ضرب و جرح منجر به مرگ، رانندگی خطرناک، قتل‌های موجه (مانند مواردی که توسط پلیس انجام می‌شود) و غیره، هرگز در آمار رسمی گنجانده نشده و قتل منعکس نمی‌شود (Ahmadi, 2022). قتل به‌عنوان یک رفتار مجرمانه به آن نوع انگیزه قتل عمدی و ارادی اطلاق می‌شود که باعث می‌شود یک فرد منطقی فرد دیگری را بکشد. از نظر جامعه‌شناسی انحرافات، قتل یک معضل اجتماعی تلقی می‌شود؛ زیرا معضل اجتماعی براساس ارزش‌ها و هنجارهای حاکم بر جامعه به‌عنوان وضعیتی نامطلوب و آسیب‌زا شناخته می‌شود که افراد جامعه را تهدید می‌کند. در تعیین گستره قتل در جامعه‌شناسی انحرافات می‌توان گفت که قتل یکی از انواع جرایم خشن است که در آن آسیب‌رساندن و صدمه وارد نمودن به آن با هدف تخریب فیزیکی و تباه‌کردن و از بین بردن شخص یا اشخاص معین صورت می‌گیرد. گرچه قتل شدیدترین نوع جرایم خشن است که انسان را از ارزشمندترین حقوق یعنی حق حیات محروم می‌کند، اما جامعه‌شناسی انحرافات آن را یک (واقعیت اجتماعی) می‌داند و در پی دست‌یابی به علل اجتماعی آن است (Lassalle, 2021).

جست‌وجوی برخی مسائل، مانند مسائل فرهنگی، نیاز به تفکر و تعمق بیشتری دارد؛ زیرا معمولاً در لایه‌های پایین جامعه قرار دارند و برای همه دیده نمی‌شوند و تعداد مشخصی از نخبگان علمی و فرهیختگان به آن منتهی می‌شوند. از سوی دیگر، موضوعات دیگری مانند سرقت، اعتیاد، خشونت و قتل عمد در لایه‌های بالای جامعه قرار دارد که به‌راحتی قابل تشخیص است. بررسی عوامل مؤثر بر وقوع قتل عمد در این زمینه می‌تواند به کاهش این حادثه خشن در جامعه کمک شایانی کند. قتل عمد در همه کشورها و در همه گروه‌های اجتماعی، اقتصادی، مذهبی و فرهنگی رخ می‌دهد و با وجود تغییرات و تحولات اجتماعی و اقتصادی در جهان، نه‌تنها از پدیده قتل عمد کاسته نشده، بلکه روزبه‌روز در حال افزایش است (Badami et al., 2023). اغلب نظریه‌های جامعه‌شناختی که به انحرافات رفتاری به‌طور عام یا قتل به‌طور

خاص پرداخته‌اند، در قالب چندین رویکرد مهم مانند محرومیت‌زدایی، بی‌نظمی، تعارض ارزشی، رفتار انحرافی، برچسب زدن و نظریه‌های انتقادی هستند. دورکیم، جامعه‌شناس مشهور فرانسوی و بنیانگذار جامعه‌شناسی، علت همه رفتارهای نابهنجار را در محیط جست‌وجو می‌کند و درنهایت معتقد است که جرم یک پدیده طبیعی و اجتماعی است و هم‌چنین معتقد است که بین جرم و جنایت و فرهنگ جامعه ارتباط وجود دارد. صحنه جرم دورکیم با بیان نظرات خود راه را برای بررسی متفاوت محل زندگی مجرمان و غیرمجرمان هموار کرد و تحقیقات گسترده‌ای توسط جامعه‌شناسان و جرم‌شناسان در رابطه با تأثیر محیط بر وقوع جرایم انجام شد. براساس دیدگاه کارکردگرایی، جامعه سیستمی از اجزای مرتبط است که در هماهنگی با یکدیگر برای حفظ تعادل اجتماعی کار می‌کنند. از این منظر، هر نهاد اجتماعی نقش مهمی در جامعه ایفا می‌کند و بر سایر نهادها تأثیر می‌گذارد (Vojdani Fakhr & Darabi, 2022).

در ادامه، مهم‌ترین پژوهش‌ها در این زمینه گزارش می‌شوند. نخست پژوهش شاکری حسین‌آباد و نصراللهی (Shakeri Hosseinabad & Nasrollahi, 2024) پژوهشی تحت عنوان بررسی عوامل مؤثر بر قتل با تأکید بر متغیرهای اقتصادی و برابری جنسیتی انجام دادند. یافته‌ها نشان داد با بهبود وضعیت مطلق زنان در بخش آموزش، میزان قتل کاهش می‌یابد. همچنین، برابری زنان و مردان از منظر مشارکت در بازار کار و دست‌یابی به موقعیت‌های شغلی، منجر به کاهش قتل در استان‌ها شده است. همچنین نشان می‌دهد که امکان تعدیل آسیب اجتماعی قتل با توجه بیشتر به جایگاه زنان در جامعه وجود دارد که می‌تواند مورد توجه سیاست‌گذاران قرار گیرد. پژوهشی دیگر توسط بادامی، اسدی کوه‌باد و حسینی (Badami et al., 2023) پژوهشی تحت عنوان مطالعه جامعه‌شناختی جرم قتل و پیامدهای حقوقی آن در شهرستان رامهرمز انجام دادند. یافته‌ها نشان داد در بحث مکان وقوع قتل‌ها اکثر قتل‌ها در محل‌های خلوت به وقوع پیوسته‌اند. در بررسی جنسیت، سن، وضعیت تأهل در قتل، درمی‌یابیم که اکثر قتل‌ها توسط مردان به وقوع پیوسته‌اند و زنان کمتر مرتکب این جنایت شده‌اند و افراد مجرد تقریباً دو برابر افراد متأهل مرتکب قتل گردیده‌اند و از طرفی بیشترین افرادی که مرتکب این جنایت شده‌اند، در رده سنی ۴۰-۲۰ سال قرار دارند. در بحث تحصیلات، افراد تحصیل‌کرده و دارای تحصیلات دانشگاهی به‌ندرت مرتکب قتل شده‌اند و بالعکس بیشترین ارتکاب قتل را افراد فاقد تحصیلات دانشگاهی و در سطح تحصیلات مقدماتی انجام داده‌اند. داشتن تحصیلات پایین و غیردانشگاهی نیز می‌تواند یکی دیگر از عوامل مؤثر در بروز قتل‌ها به‌شمار آید. بیکاری عامل مؤثری در بروز قتل‌ها بوده است، به‌طوری‌که افراد بیکار و دارای مشاغل فصلی و موقت، در میان سایر افراد بیشترین ارتکاب قتل را داشته‌اند.

همچنین مافی، فکرآزاد و امیرمظاهری (Mafi et al., 2022) پژوهشی تحت عنوان واکاوی عوامل مؤثر بر معاونت زنان در قتل عمد مرد مزاحم انجام دادند. یافته‌ها نشان داد سه دسته از عوامل علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر در معاونت زنان در قتل عمد تأثیر داشته‌اند که عوامل علّی عبارتند از: پایبند نبودن مرد مزاحم به اصول اخلاقی، باورهای متعصبانه و ناموس‌پرستی شوهر. شرایط زمینه‌ای عبارتند از: مهاجرت و حاشیه‌نشینی، بدرفتاری با زن. شرایط مداخله‌گر عبارتند از: کتمان حقیقت از طرف زن به‌دلیل ترس از رفتارهای تند و خشن همسر، اجبار و تحکم شوهر برای همکاری زن در قتل عمد مرد مزاحم. استراتژی‌های کنش (راهبرد) عبارتند از: قتل و رفتارهای خشونت‌آمیز نسبت به دیگران که پیامدهایی مانند محکومیت زن‌ها و وضعیت نامساعدشان، مجازات شوهر به‌عنوان مباشر در قتل عمد و وضعیت نابسامان فرزندان را به همراه داشته است. احمدی (Ahmadi, 2022) در پژوهش خود تحت عنوان تحلیل جامعه‌شناختی رابطهٔ شاخص‌های اقتصادی و قتل در ایران در دوره‌های ۱۳۹۷-۱۳۷۴ نشان داد شاخص‌های اقتصادی مانند تولید ناخالص داخلی و ضریب نفوذ اینترنت، از میزان قتل کاسته شده است؛ اما با بهبود مشارکت زنان در نیروی کار میزان قتل افزایش پیدا کرده است. بنابراین، قتل‌ها در ایران تحت‌تأثیر شاخص‌های اقتصادی کلان است؛ البته باید به این نکته نیز توجه داشت که اقتصاد ایران یک اقتصاد دولتیِ وابسته به نفت و متأثر از تحریم‌های بین‌المللی است که بخشی از نوسان‌های شاخص‌های اقتصادی، تحت‌تأثیر تشدید یا تضعیف‌شدن آن‌هاست که در تحلیل‌های نهایی باید به آن توجه شود.

گزیلاس (Gazilas, 2024) در پژوهشی تحت عنوان عوامل اقتصادی مؤثر بر نرخ قتل: دیدگاه اروپایی نشان داد ارتباط قانع‌کننده‌ای بین شاخص‌های اقتصادی و میزان قتل عمدی وجود دارد. تولید ناخالص داخلی سرانه بالاتر و شمول مالی بیشتر با نرخ کمتر قتل مرتبط است، درحالی‌که سطوح بالا از بدهی‌های دولتی ارتباط منفی با نرخ قتل نشان می‌دهد. این نتایج بر ماهیت چندوجهی پویایی جرم تأکید می‌کند و اهمیت درنظر گرفتن عوامل اجتماعی-اقتصادی گسترده‌تر را در درک الگوهای جرم خشن نشان می‌دهد. همین‌طور باگز، کراویتز-ویرتز و جی (Buggs et al., 2023) در پژوهش خود تحت عنوان عوامل اجتماعی و ساختاری تعیین‌کننده قتل با سلاح گرم در جامعه و آسیب‌های اجتماعی در ایالات متحده نشان داد قتل با سلاح گرم و آسیب‌های اجتماعی در ایالات متحده می‌تواند به‌طور مؤثرتری مورد توجه قرار گیرد، وقتی که از دیدگاه «تعیین‌کننده‌های اجتماعی و ساختاری» برای درک و پاسخ به این مشکل بهداشت عمومی استفاده شود.

پژوهشی دیگر توسط میین‌چای، یاکسیک، شوپن، فورتین و هیویت (Miin Chai et al., 2022) تحت عنوان زمان پس از زمان: عوامل پیش‌بینی‌کننده مدّت سریال قتل انجام شد. یافته‌ها نشان داد سابقه جنایی مجرمان، نژاد (یعنی سفیدپوست و اسپانیایی‌تبار)، و قربانیان پیشینه اقلیت به‌طور قابل‌توجّهی مدّت طولانی‌تری را در مجموعه قتل‌هایشان پیش‌بینی کردند. ترکیبی از روش‌های قتل چندگانه و روش‌های غیرمعمول نیز سریال‌های قتل طولانی‌تری را پیش‌بینی می‌کرد، درحالی‌که حرکت بدن قربانی مدت کوتاه‌تری را در سریال پیش‌بینی می‌کرد. همچنین لاسال (Lassalle, 2021) پژوهشی تحت عنوان قتل‌های غیرجنایی: مقاله‌ای جامعه‌شناختی در مورد استفاده از دفاع شخصی در آرژانتین انجام داد. یافته‌ها نشان داد با استفاده از این شخصیت استثنایی، این نظام عدالت کیفری قتل‌های خاصی را به‌عنوان اعمال غیرجنایی تولید می‌کند تا به‌طور متناقض، از زندگی فردی به‌عنوان یک ارزش هژمونیک محافظت کند. علاوه‌براین، مشاهده خواهیم کرد که استفاده از این رقم حقوقی نشان می‌دهد که قتل برای محافظت از اموال خصوصی ممکن است جنبه مجرمانه نیز نداشته باشد. این به‌نوبه‌خود نشان می‌دهد که مالکیت خصوصی نیز یک ارزش هژمونیک برای این سیستم عدالت کیفری است و این‌که برتری ادعایی زندگی فردی بر مالکیت خصوصی در مقیاس ارزشی آن باید حداقل مورد تردید قرار گیرد.

بنابراین، می‌توان گفت جامعه‌شناسان از منظر اجتماعی به مقوله قتل می‌نگرند و معتقدند قتل یک پدیده اجتماعی است و لازم است آن را به‌صورت اجتماعی تبیین کرد. یکی از نظریه‌ها محدودیت خارجی است. براساس این نظریه، اگر افرادی که به‌شدّت ناامید هستند، یک محدودیت خارجی ضعیف را تجربه کرده باشند، عمل پرخاشگرانه درون‌گرا. یعنی خودکشی و اگر محدودیت بیرونی شدیدی را تجربه کرده باشند، اقدام تهاجمی برون‌گرا را تجربه کرده‌اند. یعنی قتل را انتخاب می‌کنند. کسانی‌که از چنین کنترل‌های شدیدی رنج می‌برند، بیشتر از خودکشی تمایل به خودکشی دارند؛ زیرا می‌توانند به‌طور مشروع دیگران را مقصر شکست خود بدانند. روزنامه اعتماد در گزارش خود پیرامون این موضوع نوشته است بررسی‌ها نشان می‌دهد که طی سه‌ماهه نخست سال‌های ۱۴۰۱، ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳ دست‌کم ۸۵ زن و دختر توسط شوهر، پدر، برادر و... که جزو مردان نزدیک به آن‌ها بوده، کشته شده‌اند. طبق این بررسی در سه‌ماهه نخست سال ۱۴۰۱ دست‌کم ۲۲ زن و دختر، در سه‌ماهه نخست سال ۱۴۰۲ دست‌کم ۲۸ زن و دختر و در سه‌ماهه نخست سال ۱۴۰۳ نیز دست‌کم ۳۵ زن و دختر در شهرهای مختلف ایران به قتل رسیده‌اند. که تعداد بروز قتل در گلستان در ۹ ماه نخست سال جاری چهار درصد افزایش یافته و ۴۰ درصد قتل‌ها با سلاح گرم انجام می‌شود. رئیس پلیس آگاهی گلستان درخصوص جرائم بیان کرد: شاخص بروز قتل در کشور ۲.۶ نفر در هر ۱۰۰ هزار نفر در سال است و میزان وقوع قتل در گلستان از متوسط کشوری پایین‌تر بوده و در محدوده کمتر از ۵۰ قتل در هر سال است. که ۴۱ درصد کل جرائم استان در گرگان اتفاق می‌افتد و دلیل آن جمعیت و بزرگی آن است. ۲۳ درصد جرائم هم در گنبدکاووس رخ می‌دهد و مابقی جرائم (۳۶ درصد) در سایر شهرستان اتفاق می‌افتد.

قتل عواقب مختلفی هم برای خانواده قاتل و هم برای خانواده مقتول دارد، وقوع یک پدیده قتل، اگرچه ممکن است در نگاه اول برای خانواده قاتل یک فاجعه تلقی نشود و فقط خانواده مقتول را در یک فاجعه قرار دهد و عزاداری، اما واقعیت نشان می‌دهد که خانواده قاتل در مخمصه‌ای گرفتار شده‌اند که عواقب منفی به‌مراتب بالاتری نسبت به قتل برای آن‌ها خواهد داشت و باید ابعاد مختلفی برای آن درنظر گرفت. همان‌گونه که وقوع قتل عواقبی برای خانواده قاتل دارد، برای خانواده مقتول نیز می‌تواند عواقبی داشته باشد، البته باید گفت که به‌طور کلّی پدیده قتل برای طرفین دعوا آثار منفی خواهد داشت. اما آثار منفی که این پدیده بر خانواده قربانی می‌گذارد، به‌جز درد و رنج ناشی از جدایی فرد از دست رفته، ممکن است در سایر ابعاد اقتصادی کمتر خود را نشان دهد. برهمین‌اساس، تحقیقات زیادی در استان گلستان و شهر گرگان در رابطه با مسائل اجتماعی اقدام به قتل انجام شده است. اما بین این تحقیق و تحقیقات قبلی از لحاظ روش تفاوت اساسی وجود دارد، به این ترتیب که اکثر تحقیقات قبلی با استفاده از روش پیمایشی یک یا چند مسأله اجتماعی را مورد بررسی قرار داده‌اند و یا این‌که براساس داده‌های موجود به تحلیل مسائل اجتماعی پرداخته‌اند؛ ولی در این پژوهش محقق قصد دارد با استفاده از روش ترکیبی طرح آمیخته (کیفی-کمی) مسائل اجتماعی پدیده قتل در استان را مورد بررسی و درنهایت اولویت هرکدام را مشخص سپس الگویی طراحی کند. از همین‌رو، پژوهش حاضر با هدف بررسی علل جامعه‌شناختی جرم قتل و پیامدهای قانونی آن در شهرستان گرگان انجام شده است. لذا با توجه به موارد گفته‌شده، مسأله اصلی پژوهش حاضر پاسخ‌گویی به این سؤال است که عوامل جامعه‌شناختی پدیده قتل در استان گلستان چیست و چه مدلی را می‌توان ارائه کرد؟

مبانی و رویکردهای نظری

مؤلفه‌های قتل

- قتل‌های ناموسی

قتل‌های ناموسی یک نوع آدم‌کشی است که در آن، یک زن به‌خاطر رفتار جنسی نامشروعی که مرتکب شده یا احتمال داده می‌شود که مرتکب شده باشد، به قتل می‌رسد. قتل‌های ناموسی در مواردی نظیر روابط عاشقانهٔ غیرمجاز، خیانت به همسر، زنا و از دست رفتن بکارت و نمونه‌های مشابه که اعمال و رفتارهای ضدناموسی، بی‌عفّتی، بدنامی و فضیحت تلقی می‌شوند رخ می‌دهند. گاهی انتشار شایعه یا یک خبر در سطح عموم هم می‌تواند بدنامی و بی‌آبرویی برای ناموس، خانواده و قبیله در پی داشته باشد (Delavar & Kouhzadian, 2019). برای پاک کردن ناموس لکه‌دار شده، ایدئولوژی ناموس از طریق کنترل نظام‌مند اجتماعی و الزامی رفتار و عمل جنسی وارد عمل می‌شود. مجازات عمل یا هرگونه سوءاستفادهٔ نامشروع در روابط جنسی، مرگ است. در جامعهٔ قبیله‌ای و عشایری، اصطلاح ناموس ازجمله مفاهیمی است که ارزش منحصربه‌فردی دارد و مبین یک واقعیت اجتماعی و فرهنگی است. اعضای این جامعه، خدشه‌دار شدن شرف و آبروی خود را دردناک‌تر از، از دست دادن مال یا مرگ عزیزی تلقی می‌کنند. در این تحقیق سعی شده تا قتل‌های ناموسی از زاویهٔ اجتماعی-فرهنگی بررسی شوند (Ashayeri et al., 2022). قتل‌های ناموسی علل مختلفی دارند. دو پیامد اصلی قتل ناموسی عبارتند از: طردشدگی و از دست دادن منزلت اجتماعی. طردشدگی اعضاء خانواده، موجب احساس شرم و مانع تعامل اجتماعی آنان به همسایه‌ها و دوستان می‌شود (AlQahtani et al., 2023).

- قتل‌های بین‌طایفه‌ای

در قدیم، وقتی بین دو نفر درگیری اتفاق می‌افتاد، شیوخ طوایف، سعی در حل منازعات می‌کردند و در خیلی موارد، به این کار موفق می‌شدند و گاه، در مواردی دیگر نیز به نزاع دسته‌جمعی، بدل می‌شد و به بروز قتل‌های متوحشانه‌ای منتهی می‌گردید. در مواردی که شیوخ و بزرگان طایفه، به حل نزاع، توفیق می‌یافتند، یکی از دو طرف، از راه‌حل ارائه‌شده، خشنود نبود، آن را در سینه خود زنده نگه می‌داشت و به

فرزندان خود منتقل می‌کرد و باعث می‌شد که نسل جدید نیز از همدیگر کینه به‌دل بگیرند و برای انتقام‌جویی بکوشند و بدین‌طریق، در مواردی از این‌گونه قتل‌ها شکل گیرد (Heidari, 2017). ریش‌سفیدان و بزرگان طایفه به رفع آن مشکل خواهند پرداخت و رابطه صلح و دوستی را بین طوایف مورد اختلاف برقرار می‌سازند. اما وضعیت زمانی بحرانی خواهد شد که خود ریش‌سفیدان و بزرگان بخواهند با کینه و دشمنی بر این اختلاف دامن بزنند آن موقع است درگیری سطح وسیع‌تری پیدا نموده و دامن آن گسترده‌تر خواهد شد به‌گونه‌ای که طوایف و قبایل مختلفی را درگیر در این قضیه خواهند کرد و این خود رفته‌رفته به نزاع دسته‌جمعی تبدیل شده که سطح آن به شهرها و روستاهای اطراف هم کشانده خواهد شد آن وقت است که امنیت عمومی از افراد سلب شده و زندگی با نوعی رعب‌وترس همراه خواهد شد (Zarei & Ahmadi Mousavi, 2015). مهم‌تر این‌که اگر میان دو طایفه یا ایل، اختلافات یا منازعاتی به علّت وقوع قتل اتفاق بیفتد، و موضوع به دادگستری ارجاع و رأی نهایی صادر شود، منازعه و خصومت دو طایفه خاتمه پیدا نمی‌کند؛ حتّی اگر اجرای حکم دادگاه به‌صورت قصاص، انواع دیه و یا زندان باشد (Arjmandi & Norouzi, 2010). چند مورد از علل قتل‌های طایفه‌ای را می‌توان به موارد فوق اشاره کرد که شامل: عصبیت قومی، دسترسی آسان افراد طوایف به سلاح و واگذاری بی‌رویه سلاح به طوایف توسط بعضی ارگان‌های نظامی و امنیتی، قاچاق مواد مخدر، گروگان‌گیری و نبود کارآیی و بازدارندگی مجازات مقرر در قانون و عدم مراجعه مردم جهت پیگیری پرونده‌های قتل به مراجع قضایی از عواملی هستند که تأثیر فوق‌العاده و معناداری بر وقوع قتل‌های طایفه‌ای دارند (Gomshadzahi, 2018).

- قتل‌های انتقامی

این نوع قتل، در یکی دو دهه‌ی پیش، کاهش یافته است، ولی بعضی موارد، حاکی از این امر است قتل‌های انتقامی (قصاصی) تا مدّتی نه‌چندان دور، وجود داشته است و به‌صورت‌های شنیع اتفاق می‌افتاده است و قاتل، سعی در قصاص طرف مقابل و گرفتن حق خویش با دست خود می‌کرده است. قتل‌های سریالی یا برنامه‌ریزی‌شده، با گسترش و قدرتمند شدن نیروهای امنیتی، روش‌های قدیمی آن، تغییر یافته است و مرتکبین این‌گونه قتل‌ها سعی دارند تا در انجام قتل‌های خود به شکل برنامه‌ریزی‌شده و منسجم طوری انجام دهند که نیروهای انتظامی و امنیتی نتوانند به او دست یابند. در این‌گونه قتل‌ها، قاتل چه فرد مباشر و چه فرد اجیر، که امروزه، در مواردی نه اندک، مرتکب قتل اجیر است، از قبل، مکان مورد نظر و همچنین هدف خود را تا مدّتی تحت‌نظر قرار می‌دهد و در یک فرصت مناسب به هدف، حمله می‌کند و او را ناکار می‌سازد و فرد هدف را با اسلوبی که خود تعیین می‌کند، به‌طور شنیعی به قتل می‌رساند (Azadbakht, 2023). بسیاری از قاتلان سریالی از شرایط نامطلوبی در زندگی شخصی و اجتماعی برخوردارند و اعتقاد دارند که باید انتقام خود را از جامعه به هر نحوی که شده بگیرند. به‌همین‌دلیل، بهترین راهی که بتواند آن‌ها را تخلیه روانی کند انتخاب می‌کنند که همان قتل است. از نظر این قاتلان، مهم‌ترین علت این کار، انتقام‌گیری و رفع کمبودهای شخصیتی آن‌ها می‌باشد. محمد بیجه (قاتل کودکان پاکدشتی)، خفاش شب (صیاد زنان و دختران)، مرتضی حنایی (قاتل زنان خیابانی) و اصغر قاتل و امید (قاتلان زنجیره‌ای کرج) ازجمله قاتلانی هستند که در چند سال اخیر در ایران اقدام به قتل‌های زنجیره‌ای یا سریالی کرده‌اند (Yaksic, 2024).

تبیین شاخص‌های اقتصادی و آسیب‌های اجتماعی در بروز قتل

تجارت، توازن پرداخت‌ها، مبادله، پول و بازارهای مالی، قیمت و دستمزد ارزیابی می‌شود. این شاخص‌ها به‌طور مستقیم به زندگی مردم مربوط می‌شود و به‌همین‌دلیل، می‌تواند به‌طور گسترده بر زندگی آن‌ها اثر بگذارد. ویژگی اساسی شاخص‌های اقتصادی این است که باتوجه به شرایط و عوامل مختلف، فرازوفرودهایی دارند که از آن به رونق و رکود تعبیر می‌شود. به‌علاوه، درصد آسیب‌های اجتماعی همچون قتل نیز پرنوسان است و در طی زمان، بالا و پایین می‌رود (Dayan, 2019). بر این اساس، چهار حالت مختلف در تبیین رابطهٔ شاخص‌های اقتصادی و آسیب‌های اجتماعی به‌طور عام، تصورشدنی است. اول، با بهبود شاخص‌های اقتصادی، میزان جرایم در جامعه کاهش می‌یابد. در

این چارچوب فرض بر این است که عامل اساسی جرایم، محرومیت اقتصادی است؛ زیرا محرومیت اقتصادی باعث افزایش خشم، ناکامی، پرخاشگری و کاهش آستانهٔ تحمل می‌شود که به‌طور کلی زمینه‌ساز بروز جرایم خشن است. بهبود شاخص‌های اقتصادی به‌معنای کاهش یا رفع محرومیت اقتصادی است و بر این اساس، هرچه شاخص‌های اقتصادی بهبود یابند، به‌همان میزان، از درصد جرایم کاسته می‌شود (Sadia & Anila, 2022). در همین زمینه، برخی پژوهشگران با تمرکز بر قتل، نشان داده‌اند با بهبود سرانهٔ تولید ناخالص‌داخلی، از میزان قتل کاسته شده است. اورتگا و همکاران نشان دادند، با تحقق بیشترِ صنعتی‌شدن، از میزان قتل‌ها کاسته می‌شود. نتایج پژوهش احمدی و همکاران (Ahmadi et al., 2019) با تأکید بر دورهٔ ۱۳۹۵-۱۳۷۵ نشان دادند، با بهبود شاخص‌های اقتصادی اجتماعی مانند سطح باسوادی، اشتغال در بخش صنعت، امید به زندگی و دسترسی به زیرساخت‌های توسعه‌ای (آب، برق، گاز، تلفن)، از میزان قتل کاسته شده است.

دوّم، با بهبود شاخص‌های اقتصادی، میزان جرایم در جامعه افزایش می‌یابد. در این زمینه، فرض بر این است که بهبود شاخص‌های اقتصادی باعث رشد و گسترش شهرنشینی می‌شود (Malik, 2016) و رشد شهرنشینی به‌دنبال خود باعث تنوع‌های قومی و فرهنگی، افزایش ناهمگنی و نابرابری می‌شود که ماحصل آن، تضعیف انسجام و کنترل اجتماعی است و درنتیجه، میزان جرایم افزایش می‌یابد (Hosseini et al., 2021). به‌علاوه، این رویکرد بسیار مرتبط به دیدگاه دورکیم است که معتقد است رشد اقتصادی از یک‌سو باعث کاهش انسجام اجتماعی مردم (درجه‌ای که مردم به شبکه‌های اجتماعی مرتبط می‌شوند) و ازسوی دیگر باعث کاهش تنظیم اجتماعی می‌شود (درجه‌ای که امیال و آرزوهایشان با جامعه کنترل می‌شود). درنتیجه، جامعه دچار آشفتگی و ضعفِ همبستگی اجتماعی می‌شود و زمینه را برای بروز قتل مهیا می‌سازد. این رویکرد همچنین بسیار منطبق با نظریهٔ لیپست است که معتقد بود، بهبود شرایط اقتصادی باعث سرمایه‌گذاری بیشتر در بخش‌های اجتماعی به‌خصوص آموزش‌وپرورش می‌شود (Ritzer, 2022).

سوّم، تنزل شاخص‌های اقتصادی، باعث افزایش میزان جرایم می‌شود. این رابطه از یک‌سو از این ایده نشئت می‌گیرد که در شرایط پس‌رفت اقتصادی، منزلت فرد تباه می‌شود و افراد در تطبیق انتظارها و توانایی‌هایشان، با مشکل روبه‌رو می‌شوند (Franzese, 2015) و ازسوی دیگر، از این ایده ناشی می‌شود که در هنگام رکود و تنزل شاخص‌های اقتصادی، نابرابری افزایش می‌یابد و افراد، مستعد پیوستن به باندهای اجتماعی، خلافکار می‌شوند که نافرمانی و قانون‌شکنی را تشویق می‌کند. به‌علاوه، طبق سخن استاک، پس‌رفت اقتصادی باعث افزایش استرس می‌شود که خود می‌تواند زمینه‌ساز بروز جرایم باشد (Ritzer, 2022).

چهارم، تنزل شاخص‌ها که باعث کاهش میزان قتل می‌شود. سازوکار نظری این رابطه از این ایده نشئت می‌گیرد که در شرایط پس‌رفت و تنزل اقتصادی در جامعه، افراد چگونه این وضعیت را تفسیر کنند. طبق سخن هنری و شورت در چنین شرایطی ممکن است، مردم احساس بدبختی و نکبتشان را به اقتصاد کلان و عملکرد آن و یا به خودشان نسبت دهند. در حالت اوّل، آن‌ها احساس سرخوردگی و یأس نمی‌کنند؛ اما در حالت دوم آن‌ها به‌شدت احساس سرخوردگی و افسردگی می‌کنند و درنتیجه، زمینه برای رفتارهای انحرافی و جرایم مهیا می‌شود (Rahiminejad, 2022). ازسوی دیگر، کاهش جرایم در وضعیت رکود و پس‌رفت اقتصادی، می‌تواند ناشی از کمک‌های اجتماعی دولت به افراد آسیب‌پذیر باشد. کمک‌های اجتماعی دولت می‌تواند محرومیت اقتصادی را تقلیل دهد و باعث کاهش میزان قتل در جامعه شود. در همین چارچوب، کنتر و لند با طرح نظریهٔ فرصت-جرم معتقدند، دوره‌های رکود تنزل اقتصادی باعث کاهش فرصت‌های جرم می‌شود و درنتیجه، در این دوره‌ها، جرایم تقلیل می‌یابند (Gholami, 2019).

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر براساس روش کیفی از نوع پدیدارشناسی تجربی با استراتژی موستاکاس انجام شده است. جامعه آماری شامل کلیه زندانیان مرد مرتکب قتل یا اقدام به قتل شهرستان گرگان در سال ۱۴۰۴ بود. که با استفاده از روش نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند تا آن‌جا

ادامه پیدا نمود تا پس از ۲۰ مصاحبه اشباع نظری حاصل گردید. برای اندازه‌گیری داده‌ها، از پرسشنامه نیمه ساختاریافته استفاده شد. به این صورت که مصاحبه ابتدا با گفتگوی روزمره آغاز می شد و پس از ایجاد جوی دوستانه و محیط مطلوب و اخذ رضایت آگاهانه، مصاحبه با طرح یک سوال محوری و گسترده "دغدغه‌های خود را در ارتباط با مسایل جامعه‌شناختی بیان کنید" آغاز شد. معیار خروج از تحقیق شامل عدم تمایل به شرکت در ادامه فرایند پژوهش بود. زمان مصاحبه‌ها بین ۳۰ تا ۴۵ دقیقه متغیر بود. به‌منظور اعتبارسنجی داده‌های به‌دست‌آمده، از روش‌های مختلفی استفاده شد. یکی از اقدامات مهم در پژوهش‌های کیفی، یادداشت‌برداری منظم توسط پژوهشگر و مراجعه مجدد به این یادداشت‌ها در مراحل مختلف تحقیق است. بر همین اساس، پژوهشگر از ابتدای طرح مسئله اقدام به ثبت و نگهداری یادداشت‌های پژوهشی نمود. همچنین در جریان انجام مصاحبه‌ها، یادداشت‌هایی برای ثبت برداشت‌ها و دریافت‌های حاصل از گفت‌وگوها تهیه شد که در فرآیند تحلیل نهایی داده‌ها نقش مؤثری ایفا کرد. افزون بر این، به منظور اطمینان از ثبات درک مفاهیم، تعدادی از مصاحبه‌هایی که قبلاً تحلیل شده بودند، پس از گذشت چند ماه دوباره مورد بررسی و تحلیل قرار گرفتند تا میزان همسانی برداشت‌های پژوهشگر مشخص شود. همچنین برای اطمینان بیشتر از صحت مفاهیم استخراج‌شده، با برخی از مصاحبه‌شوندگان مجدداً تماس برقرار شد و دیدگاه آنان درباره برداشت‌های پژوهشگر مورد پرسش قرار گرفت. در مراحل مختلف پژوهش، به‌ویژه در طراحی سؤالات و فرایند مقوله‌بندی داده‌ها، از نظرات و راهنمایی‌های متخصصان، از جمله استاد راهنما و استاد مشاور، بهره گرفته شد. اطلاعات از روش پدیدارشناسی موستاکاس که براساس براساس ترکیبی از رویکردهای هوسرل و پدیدارشناسی کلایزی بهره برده شده است که شامل ۶ مرحله است:

- تعیین پدیده مورد مطالعه
- اپوخه[1] (تعلیق تجربه‌های پژوهشگر)
- شناسایی مشارکت‌کنندگان
- مصاحبه ژرف
- تحلیل داده‌ها و شنیده‌ها
- یکپارچه‌سازی

در مرحله تحلیل، پژوهشگر به بررسی داده‌ها و تقلیل اطلاعات در قالب گزاره‌ها و عبارات معنادار می‌پردازد. در این فرایند، گزاره‌های مترادف و هم‌معنا با یکدیگر ادغام شده و گزاره‌های تکراری حذف می‌شوند تا داده‌ها به شکلی منسجم و قابل تحلیل سامان یابند. پس از انجام این مرحله، پژوهشگر به بسط توصیفی و ساختاری متن می‌پردازد. بسط توصیفی متن بر اساس تجربه‌های مشارکت‌کنندگان شکل می‌گیرد و تلاش می‌کند ابعاد مختلف تجربه‌های آنان را به‌طور دقیق توصیف کند. در مقابل، بسط ساختاری به چگونگی تجربه افراد در ارتباط با شرایط، زمینه‌ها و اقتضائات حاکم بر موقعیت‌های مورد مطالعه می‌پردازد. در نهایت، با یکپارچه‌سازی و ترکیب کدگذاری‌های انجام‌شده، پژوهشگر می‌تواند به استخراج جوهره یا ماهیت کلی تجربه زیسته مشارکت‌کنندگان دست یابد. همچنین داده‌با استفاده از نرم افزار مکس کیودا تحلیل شد.

یافته‌ها

در تحلیل کیفی، مصاحبه‌های انجام گرفته از طریق کدگذاری باز و کدگذاری محوری دسته بندی‌هایی انجام شده که منجر به شناسایی مفاهیم و مولفه‌های مربوط به شناسایی مهمترین پیامدهای معلولیت در تجربه زیستی معلولین شده است. در ادامه هر کدام از ابعاد همراه با جدول کدگذاری باز و محوری و نیز تفسیر آن به صورت جداگانه ارائه شده است.

[1]. Epoche

جدول ۱

کدگذاری داده‌های محتوای مصاحبه در مورد شناسایی مهمترین علل شناسایی پدیده قتل زندانیان مرد شهرستان گرگان

مقوله اصلی	بعد	گزاره کلامی	کد مصاحبه‌شوندگان
علل روانی	ناتوانی در کنترل خشم و تکانشگری	اون لحظه اصلاً فکر نکردم، فقط خشمم اومد بالا، انگار مغزم خاموش شد و دستم خودش کار کرد	I۷, I۱۱, I۸, I۲۰ I۴, I۵, I۱۷۷, I۱۰
	تجربه طولانی‌مدت ناکامی، تحقیر و فشار روانی	سال‌ها تو زندگی تحقیر شدم، کسی حرفمو نمی‌شنید، اون اتفاق فقط آخرِ خط بود.	I۴, I۱۳, I۱۵, I۱۰ I۴, I۵, I۱۷, I۱۸
	باورهای شناختی ناکارآمد و توجیه خشونت	تو ذهنم این‌طور بود که یا من یا اون؛ فکر می‌کردم تنها راه همین کاره	I۴, I۱۳, I۱۵, I۱۰ I۴, I۵, I۱۷, I۱۸
	اختلالات هیجانی و روانی درمان‌نشده	مدت‌ها حالم خوب نبود، شب و روز آرامش نداشتم، هیچ‌کس هم نبود بفهمه من چی می‌کشم	I۴, I۱۳, I۱۵, I۱۰ I۴, I۵, I۱۷, I۱۸
	ضعف مهارت‌های حل مسئله و حل تعارض	بلد نبودم حرف بزنم یا مسئله رو حل کنم، دعوا همیشه تنها راهی بود که بلد بودم.	I۲, I۴, I۸
علل خانوادگی	خشونت و تعارض مزمن در خانواده	از بچگی تو خونه دعوا و کتک عادی بود، یاد گرفتم مشکلات فقط با زور حل می‌شه	I۴, I۵, I۸, I۱۰ I۴, I۶, I۱۷, I۱۸
	فقدان حمایت عاطفی و دلبستگی ناایمن	هیچ‌وقت حس نکردم کسی پشتمه، تو خونه تنها بودم، حتی بین خانواده خودم	I۴, I۱۳, I۱۸, I۱۰ I۴, I۵, I۱۷, I۱۵
	الگوهای ناسالم تربیتی و یادگیری رفتار خشونت‌آمیز	پدرم همیشه با تهدید و زور کارشو پیش می‌برد، ناخودآگاه همون راهو رفتم	I۴, I۱۳, I۱۱۸, I۱۰ I۴, I۵, I۱۷, I۱۸
	فروپاشی ساختار خانواده (طلاق، فوت، اعتیاد والدین)	وقتی خانواده از هم پاشید، دیگه کسی نبود جلوی اشتباه‌هامو بگیره	I۴, I۱۱۳, I۱۵, I۱۰ I۴, I۵, I۱۷, I۱۸
	فشارهای ناموسی، حیثیتی و انتظارات افراطی خانواده	می‌گفتن اگه ساکت بمونی آبرو می‌ره، حس کردم مجبورم کاری بکنم.	I۵, I۴, I۱۱
علل اجتماعی - فرهنگی	عادی‌سازی خشونت در بستر اجتماعی	تو محل ما دعوا و چاقوکشی چیز عجیبی نبود، انگار همه یاد گرفته بودن با زور حقشونو بگیرن	I۴, I۵, I۸, I۱۰ I۴, I۵, I۱۹, I۱۸
	فشارهای هنجاری مرتبط با غیرت، مردانگی و آبرو	اگه کوتاه می‌اومدم می‌گفتن بی‌غیرته، حس می‌کردم مردونگیم زیر سؤال رفته	I۴, I۱۴, I۱۵, I۱۰ I۴, I۵, I۱۱۷, I۱۲
	فقر فرهنگی و ضعف آموزش مهارت‌های اجتماعی	هیچ‌وقت یاد نگرفتیم با حرف زدن مسئله رو حل کنیم، دعوا تنها چیزی بود که بلد بودیم	I۴, I۱۳, I۱۵, I۱۰ I۴, I۵, I۱۷, I۱۸
	طرد اجتماعی، برچسب‌زنی و احساس بی‌عدالتی	همیشه باهام مثل آدم حسابم نمی‌کردن، حس می‌کردم حقمو خوردن و کسی صدامو نمی‌شنوه.	I۴, I۱۳, I۱۵, I۱۰ I۴, I۵, I۱۷, I۱۸
	تأثیرپذیری از خرده‌فرهنگ‌های مجرمانه و گروه همسالان	دور و برم همه می‌گفتن اگه محکم نباشی لهت می‌کنن، کم‌کم خودمم همون‌جوری شدم	I۲, I۴, I۸
علل اقتصادی	فقر مزمن و ناتوانی در تأمین نیازهای اولیه	وقتی شب می‌دیدم سفره خونه خالیه، انگار عقلم از کار می‌افتاد، دیگه چیزی برای از دست دادن نداشتم.	I۴, I۵, I۸, I۱۰ I۴, I۵, I۱۷, I۲۰
	بیکاری و ناامنی شغلی	بیکار بودم، هر جا می‌رفتم جواب رد می‌شنیدم، حس می‌کردم تو این جامعه هیچ جایگاهی ندارم	I۴, I۱۳, I۱۵, I۱۰ I۴, I۵, I۱۹ I۱۸
	بدهکاری، فشار مالی و تعهدات اقتصادی سنگین	فشار بدهی‌ها خفم کرده بود، هر روز یکی زنگ می‌زد، آخرش سر یه درگیری همه‌چی خراب شد.	I۴, I۱۳, I۱۵, I۱۰ I۴, I۵, I۱۱۷, I۱۸
	نابرابری اقتصادی و احساس بی‌عدالتی مالی	می‌دیدم بعضیا با پارتی و پول همه‌چی دارن، من با این‌همه زحمت هیچی، حس بی‌عدالتی دیوونم کرد	I۴, I۱۳, I۱۵, I۱۰ I۴, I۵, I۱۷, I۱۸
	وابستگی معیشت به فعالیت‌های غیررسمی یا پرخطر	کارم طوری بود که همیشه دعوا و تهدید توش بود، آخرش هم یکی از همین درگیری‌ها کار دستم داد	I۲, I۴, I۸

با توجه به نتایج جدول ۱ به بررسی مقوله‌های اصلی می‌پردازیم:

۱. علل روانی پدیده قتل در زندانیان

بررسی داده‌های مصاحبه نشان می‌دهد که بسیاری از زندانیان، اقدام به قتل را نه به‌عنوان تصمیمی آگاهانه، بلکه به‌مثابه واکنشی هیجانی و ناگهانی در شرایط فشار شدید روانی توصیف می‌کنند. ضعف در کنترل خشم، تکانشگری، باورهای شناختی ناکارآمد و اختلالات درمان‌نشده، از مضامین برجسته این بُعد است.

علی (۳۴ ساله) در توصیف لحظه ارتکاب جرم می‌گوید:

«اون لحظه انگار مغزم قفل شد، فقط خشم بود؛ اصلاً به عاقبتش فکر نکردم.»

همچنین احساس ناکامی انباشته و بی‌پناهی روانی، در روایت‌ها به‌دفعات تکرار شده است. رضا (۳۹ ساله) بیان می‌کند:

«سال‌ها فشار رو دلم جمع شده بود، اون اتفاق فقط جرقه بود، انفجار از قبل آماده شده بود.»

برخی زندانیان نیز با توجیه شناختی رفتار خود، قتل را تنها راه حل ممکن دانسته‌اند. حسین (۲۸ ساله) می‌گوید:

«تو ذهنم این بود که راه دیگه‌ای ندارم، فکر می‌کردم اگه این کارو نکنم خودم نابود می‌شم.»

این یافته‌ها نشان می‌دهد که اقدام به قتل در سطح روانی، اغلب نتیجه تعامل خشم مهارنشده، فرسودگی روانی و تحریف‌های شناختی است.

۲. علل خانوادگی پدیده قتل در زندانیان

تحلیل مصاحبه‌ها حاکی از آن است که خانواده برای بسیاری از زندانیان نه منبع حمایت، بلکه کانون اولیه یادگیری خشونت بوده است. تعارض مزمن، فقدان محبت، تربیت خشن و فروپاشی ساختار خانواده از مضامین غالب این بُعد است.

مهدی (۳۶ ساله) با اشاره به فضای خانوادگی خود می‌گوید:

«تو خونه ما دعوا عادی بود، از بچگی دیدم که با کتک حرفو تموم می‌کنن.»

فقدان دلبستگی ایمن نیز نقش مهمی در شکل‌گیری احساس طردشدگی داشته است. سعید (۳۱ ساله) بیان می‌کند:

«نه پدر، نه مادر، هیچ‌وقت حس نکردم مهمم؛ انگار از همون اول تنها بودم.»

در برخی موارد، فشارهای ناموسی و انتظارات افراطی خانواده، زمینه‌ساز خشونت شده است. احمد (۴۲ ساله) می‌گوید:

«خانواده می‌گفت اگه کوتاه بیای آبرو می‌ره، حس کردم مجبورم کاری بکنم.»

در مجموع، خانواده در این روایت‌ها به‌عنوان عامل تقویت‌کننده خشونت و تضعیف‌کننده مهارت‌های سازگارانه نقش‌آفرینی کرده است.

۳. علل اجتماعی– فرهنگی پدیده قتل در زندانیان

یافته‌ها نشان می‌دهد که بستر اجتماعی–فرهنگی، از طریق عادی‌سازی خشونت، هنجارهای مردانگی و غیرت، و خرده‌فرهنگ‌های مجرمانه نقش مهمی در شکل‌گیری رفتار قاتلانه داشته است.

ناصر (۲۹ ساله) درباره محل زندگی خود می‌گوید:

«تو محله ما اگه دعوا نمی‌کردی، ضعیف حساب می‌شدی؛ همه با چاقو حرفشونو می‌زدن.»

فشار هنجاری برای حفظ حیثیت اجتماعی نیز در روایت‌ها برجسته است. کاظم (۴۵ ساله) بیان می‌کند:

«اگه جواب نمی‌دادم، می‌گفتن ترسوئه؛ جامعه ازت می‌خواد خشن باشی.»

همچنین احساس بی‌عدالتی و طرد اجتماعی، خشم انباشته‌ای ایجاد کرده است. یونس (۳۳ ساله) می‌گوید:

«همیشه حس می‌کردم شهروند درجه دومم، انگار قانون برای ما نبود.»

این نتایج نشان می‌دهد که قتل، در بسیاری از موارد، محصول تعامل فرد با هنجارها و ساختارهای خشونت‌زای اجتماعی است.

۴. علل اقتصادی پدیده قتل در زندانیان

در بُعد اقتصادی، فشار معیشتی شدید، بیکاری، بدهکاری و احساس نابرابری، به‌عنوان زمینه‌های مهم بروز خشونت شناسایی شد. بسیاری از زندانیان، اقدام به قتل را در بستر استیصال اقتصادی روایت می‌کنند.

مجتبی (۳۸ ساله) می‌گوید:

«وقتی نتونی نون خونه رو بدی، کم‌کم اعصابت داغون می‌شه، دیگه منطقی فکر نمی‌کنی.»

بدهکاری و فشار طلبکاران نیز نقش مهمی داشته است. فرهاد (۴۱ ساله) بیان می‌کند:

«هر روز یکی زنگ می‌زد، تهدید، تحقیر... آخرش تو یه درگیری همه‌چی از کنترل خارج شد.»

برخی زندانیان به مشاغل غیررسمی و پرخطر اشاره می‌کنند. داوود (۳۵ ساله) می‌گوید:

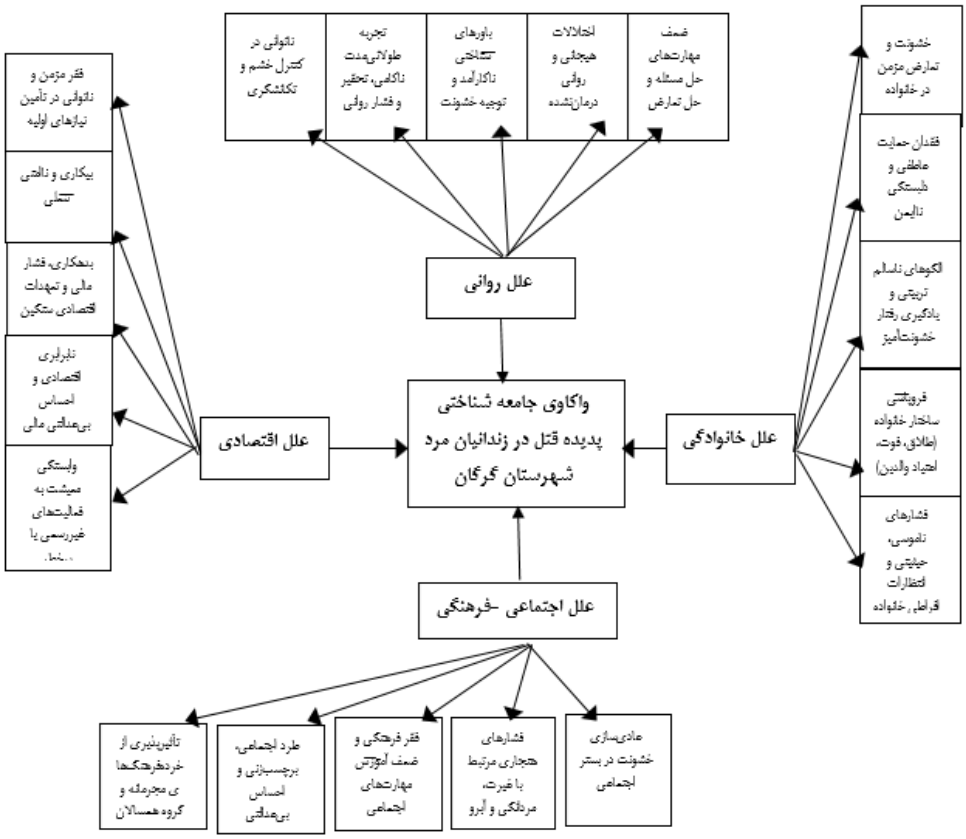
«کارم طوری بود که همیشه دعوا توش بود، آخرش همون کار بلای جونم شد.»

این بُعد نشان می‌دهد که قتل در بسیاری از موارد، نه صرفاً یک جرم فردی، بلکه واکنشی به فشارهای ساختاری اقتصادی است.

همچنین در شکل ۱ ماتریس کیفی مقوله‌ها نشان داده شده است.

شکل ۱.

ماتریس کیفی مقوله‌ها

بحث‌ونتیجه‌گیری

به‌منظور بررسی و شناسایی واکاوی جامعه‌شناختی پدیده قتل در زندانیان مرد شهرستان گرگان و پس از مصاحبه با آن‌ها و ضبط صدا، اظهارات روی کاغذ پیاده شد. سپس موارد گفته شده دسته‌بندی گردید. عبارات شبیه به هم از نظر مفهوم آنان در یک دسته قرار گرفتند. جهت جستجو برای مقوله‌های اصلی مقایسه با یافته‌های جدید صورت گرفت. سپس جستجو برای یافتن کدهای طبقه درون مایه اصلی یا طبقه اصلی با مرورکدهای مختلف برداشت شده از مرحله قبلی و مقایسه مجدد آن‌ها با داده‌ها ادامه یافت در پایان به ۲۰ مقوله فرعی و ۴ مقوله اصلی شامل علل روانی، علل خانوادگی، علل اجتماعی - فرهنگی، علل اقتصادی دست یافتیم.

در ادامه نتیجه‌گیری هرکدام از مقوله‌ها به تفصیل بیان شده است. این نتایج با نتایج حاصل از پژوهش‌های گزیلاس (۲۰۲۴)، باگز و همکاران (۲۰۲۳)، میین‌چای و همکاران (۲۰۲۲)، لاسال (۱۴۰۳)، شاکری حسین‌آباد و نصراللهی (۱۴۰۳)، بادامی و همکاران (۱۴۰۲)، مافی و همکاران (۱۴۰۱) و احمدی (۱۴۰۱) هماهنگ بود و تایید شد. در تبیین نتیجه فوق می‌توان گفت یافته‌های حاصل از تحلیل داده‌های کیفی نشان می‌دهد که اقدام به قتل، پدیده‌ای تک‌عاملی نیست؛ بلکه محصول برهم‌کنش پیچیده عوامل فردی، خانوادگی، اجتماعی– فرهنگی و اقتصادی است. این عوامل در طول زمان، به‌صورت تدریجی و انباشتی، شرایطی را ایجاد می‌کنند که درنهایت منجر به بروز رفتار خشونت‌آمیز مرگبار می‌شود. الف. تبیین علل روانی پدیده قتل: از منظر جامعه‌شناختی، ناتوانی در کنترل خشم تنها یک مسئله فردی نیست، بلکه بازتابی از ضعف جامعه در اجتماعی‌کردن هیجان‌ها است. در شرایطی که فرد در طول زندگی خود فرصت یادگیری مهارت‌های تنظیم هیجان را نداشته، خشم به‌عنوان پاسخ غالب به تعارض‌ها بروز می‌کند. این وضعیت در بستر فشارهای اجتماعی و اقتصادی تشدید شده و رفتار تکانشی را به کنشی مرگبار تبدیل می‌کند. ناکامی‌های مکرر در دست‌یابی به اهداف مشروع اجتماعی (شغل، احترام، امنیت اقتصادی) منجر به شکل‌گیری تنش ساختاری می‌شود. مطابق با نظریه فشار، این ناکامی‌های انباشته، فرد را در وضعیتی از فرسودگی روانی قرار می‌دهد که آستانه تحمل او را به‌شدت کاهش داده و احتمال واکنش خشونت‌آمیز را افزایش می‌دهد. در این مقوله، قتل به‌عنوان «راه‌حل اجتناب‌ناپذیر» بازتعریف می‌شود. این امر نشان‌دهنده درونی‌سازی منطق خشونت در ذهن فرد است؛ به‌گونه‌ای که ساختارهای اجتماعی ناعادلانه، به سطح شناخت فرد منتقل شده و خشونت به‌عنوان انتخابی عقلانی بازنمایی می‌شود. نبود دسترسی مؤثر به خدمات سلامت روان، به‌ویژه در طبقات فرودست، موجب مزمن‌شدن مشکلات روانی می‌شود. این وضعیت نشان‌دهنده نابرابری ساختاری در سلامت روان است که فرد را بدون حمایت نهادی، در معرض تصمیم‌های پرخطر قرار می‌دهد. همچنین ناتوانی در حل تعارض از راه‌های مسالمت‌آمیز، بازتابی از فقر سرمایه فرهنگی و ارتباطی است. در غیاب آموزش مهارت‌های اجتماعی، خشونت به ابزار اصلی حل مسئله تبدیل می‌شود. ب. تبیین علل خانوادگی پدیده قتل: خانواده به‌عنوان نخستین نهاد جامعه‌پذیری، در صورت بازتولید خشونت، الگوی رفتاری غالب فرد را شکل می‌دهد. در این شرایط، خشونت نه‌تنها مذموم تلقی نمی‌شود، بلکه به‌عنوان شیوه‌ای مشروع برای حل تعارض نهادینه می‌گردد. نبود پیوند عاطفی پایدار در خانواده، منجر به شکل‌گیری دلبستگی ناایمن و احساس طردشدگی می‌شود. این خلأ عاطفی، فرد را مستعد خشم پنهان و واکنش‌های شدید در مواجهه با تهدیدهای بیرونی می‌کند. در خانواده‌هایی که اقتدار با زور اعمال می‌شود، فرد یاد می‌گیرد که قدرت از مسیر خشونت به‌دست می‌آید. این الگوها در بزرگسالی، در روابط اجتماعی و موقعیت‌های بحرانی بازتولید می‌شوند. ازهم‌گسیختگی خانواده موجب تضعیف نظارت اجتماعی غیررسمی می‌شود. در غیاب کنترل و حمایت خانوادگی، فرد بیشتر در معرض هنجارهای انحرافی و رفتارهای پرخطر قرار می‌گیرد. ج. تبیین علل اجتماعی– فرهنگی پدیده قتل: قرارگرفتن مداوم در معرض خشونت اجتماعی، موجب کاهش حساسیت اخلاقی نسبت به آن می‌شود. خشونت در این شرایط، از کنشی استثنایی به رفتاری عادی و قابل پیش‌بینی تبدیل می‌شود. برخی الگوهای فرهنگی، خشونت را نشانه قدرت، شجاعت و مردانگی معرفی می‌کنند. این هنجارها فشار اجتماعی شدیدی برای واکنش خشن در موقعیت‌های تعارض‌آمیز ایجاد می‌کنند.ضعف نظام‌های آموزشی در انتقال مهارت‌های

زندگی، موجب می‌شود افراد ابزارهای غیرخشونت‌آمیز حل تعارض را در اختیار نداشته باشند. در نتیجه، خشونت به ساده‌ترین و در دسترس‌ترین راه تبدیل می‌شود. احساس محرومیت نسبی و بی‌عدالتی اجتماعی، خشم ساختاری تولید می‌کند. این خشم، در نبود کانال‌های قانونی و مشروع برای اعتراض، به کنش‌های خشن سوق پیدا می‌کند. در برخی شبکه‌های اجتماعی غیررسمی، خشونت ارزش محسوب می‌شود. عضویت در این خرده‌فرهنگ‌ها، رفتار خشونت‌آمیز را تقویت و مشروعیت‌بخشی می‌کند. د. تبیین علل اقتصادی پدیده قتل: فقر، تنها کمبود مادی نیست، بلکه منجر به فرسایش روانی، کاهش عزت‌نفس و تضعیف کنترل اجتماعی می‌شود. این شرایط زمینه بروز خشونت را فراهم می‌کند. بیکاری، نقش اجتماعی فرد را تضعیف کرده و احساس بی‌ارزشی و ناکامی را تشدید می‌کند. این وضعیت به افزایش رفتارهای پرخطر منجر می‌شود. فشار بدهی و تعهدات مالی، فرد را در وضعیت استیصال قرار می‌دهد و قدرت تصمیم‌گیری عقلانی را کاهش می‌دهد. مشاهده نابرابری‌های آشکار، احساس محرومیت نسبی را تشدید کرده و مشروعیت نظم اجتماعی را در ذهن فرد تضعیف می‌کند. مشاغل غیررسمی به‌دلیل نبود حمایت قانونی و نظارتی، بستر بروز تعارض‌های خشونت‌آمیز هستند و احتمال درگیری مرگبار را افزایش می‌دهند.

لذا با توجّه به نتایج به‌دست‌آمده پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- با توجه به نقش برجسته عوامل روانی در اقدام به قتل، پیشنهاد می‌شود دست‌اندرکاران نظام اصلاح و تربیت و مشاوران اجتماعی دوره‌های آموزشی کنترل خشم، تنظیم هیجان و حل تعارض را به‌عنوان بخشی از فرآیند بازپروری زندانیان طراحی و اجرا کنند.
- با توجه به تأثیر ضعف یا فروپاشی روابط خانوادگی در شکل‌گیری خشونت شدید، پیشنهاد می‌شود دست‌اندرکاران زندان‌ها، برنامه‌های بازسازی روابط خانوادگی را در کنار سایر برنامه‌های اصلاحی تقویت کنند.
- با توجه به نقش فشارهای اقتصادی و نابرابری ساختاری در اقدام به قتل، پیشنهاد می‌شود نهادهای مسئول، برنامه‌های توانمندسازی اقتصادی و مهارت‌آموزی شغلی برای زندانیان را تقویت نمایند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافعی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازین اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

References

Ahmadi, S. (2022). A sociological analysis of the relationship between economic indicators and homicide in Iran during 1995-2018. *Applied Sociology*, *33*(3), 83-100.

Ahmadi, S., Dihoul, M., & Mirfardi, A. (2019). Development and crime in Iran. *Iranian Social Studies and Research*, *8*(3), 581-608.

AlQahtani, S. M., Almutairi, D. S., BinAqeel, E. A., Almutairi, R. A., Al-Qahtani, R. D., & Menezes, R. G. (2023). Honor Killings in the Eastern Mediterranean Region: A Narrative Review. *Healthcare*, *11*(1), 74. https://doi.org/10.3390/healthcare11010074

Arjmandi, G., & Norouzi, A. (2010). Resolving ethnic conflicts among the Bakhtiari nomads of Izeh County: The custom of Khun Bori or Khun Bas. *Iranian Social Problems Review*, *1*(1).

Ashayeri, T., Jahanparvar, T., Abbasi, E., & Bazgir, M. (2022). A study of factors influencing homicide: A meta-synthesis of research from 1998 to 2021. *Social Psychology*, *10*(64), 1-16.

Azadbakht, A. (2023). *Causes and factors influencing crime and delinquency* (1 ed.). Farzanegan Daneshgah.

Badami, H., Asadi Kouhbad, H., & Hosseini, S. H. (2023). A sociological study of homicide and its legal consequences in Ramhormoz County. *Iranian Jurisprudence and Criminal Law Doctrines*, *2*(1), 1-22.

Buggs, S. A. L., Kravitz-Wirtz, N. D., & J, J. (2023). Social and Structural Determinants of Community Firearm Violence and Community Trauma. *1*(704). https://doi.org/10.1177/0002716223117

Dayan, H. (2019). Female Honor Killing: The role of low socio-economic status and rapid modernization. *Journal of interpersonal violence*, *36*, NP10393-NP10410. https://doi.org/10.1177/0886260519872984

Delavar, A., & Kouhzadian, G. (2019). Analyzing and prioritizing factors influencing honor killings. *Quarterly Journal of Intelligence and Criminal Research*, *14*(55), 9-75.

Franzese, R. J. (2015). *The sociology of deviance: differences, tradition and stigma*. Charles C Thomas.

Gazilas, E. T. (2024). *Economic Factors Influencing Homicide Rates: A European Perspective*. https://mpra.ub.uni-muenchen.de/121304/

Gholami, H. (2019). *Restorative Justice* (8 ed.). SAMT.

Gomshadzahi, H. (2018). *A criminological analysis of clan homicides in Sistan and Baluchestan Province* Second International Conference on Legal and Judicial Studies,

Heidari, F. (2017). *Causes of tribal homicides* (1 ed.). Andisheh Kamyab Iranian Institute.

Hosseini, M. R., Jarjandi Rahmatabadi, A., & Tajik Safa, S. (2021). *An analysis of homicide from a psychological perspective*. Aria Danesh.

Lassalle, M. (2021). Non-criminal murders: A sociological essay about the use of self-defence in Argentina. *Investigations*, *6*(11).

Mafi, M., Fekrazad, H., & Amirmazaheri, A. M. (2022). Exploring factors influencing women's complicity in the intentional murder of a harassing man. *Sociological Research*, *16*(4), 29-53.

Mahdavi, M., & Bagheri, F. (2021). Examining Mohammad Bijeh's serial murders from the perspective of developmental criminology. *Quarterly Journal of Crime Prevention Approach*, *4*(4), 33-58.

Malik, A. A. (2016). Urbanization and crime: a relational analysis. *IOSR Journal of Humanities & Social Science*, *21*(1), 68-74.

Miin Chai, A. M., Yaksic, E., Chopin, J., Fortin, F., & Hewitt, A. (2022). Time after time: Factors predicting murder series' duration. *Journal of Criminal Justice*, *81*, 101915. https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2022.101915

Rahiminejad, E. (2022). *Criminology* (6 ed.). Forouzesh.

Ritzer, G. (2022). *Contemporary Sociological Theory* (M. Salasi, Trans.; 26 ed.). Elmi.

Sadia, H., & Anila, K. (2022). Assessing demographics-based differences in attitude toward honor killings. *Journal of interpersonal violence*, *37*, NP3224-NP3241. https://doi.org/10.1177/0886260520927499

Shakeri Hosseinabad, M., & Nasrollahi, Z. (2024). Examining factors influencing homicide with an emphasis on economic variables and gender equality. *Quarterly Journal of Economic Research*, *59*(1), 53-80.

United Nations Office on, D., & Crime. (2019). *Global study on homicide*.

Vojdani Fakhr, M., & Darabi, S. (2022). A legal and criminological analysis of attempted intentional homicide with an emphasis on female victimization. *Detective Quarterly*, *16*(59), 1-18.

Yaksic, E. (2024). The Serial Murder Phenomenon Half a Century On. In *Routledge Handbook of Homicide Studies*. Routledge.

Zarei, M. A., & Ahmadi Mousavi, S. M. (2015). *The etiology of tribal homicides in light of social solidarity theory in Sistan and Baluchestan Province* National Conference on Futures Studies, Humanities, and Development,